

Program för äldre* i Avesta kommun 2023–2035

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
2. Kommunens ansvar.....	3
2.1 Omsorgsförvaltningens värdegrund.....	4
2.2 Nulägesrapport och statistik.....	4
3. Boende.....	5
3.1 Bakgrund.....	5
3.1.1 Enkelt avhjälpna hinder.....	6
3.2 Boenden för äldre.....	7
3.3 Åtgärder med preliminär tidsplan.....	7
4. Valfärdsteknik.....	8
4.1 Nationellt.....	8
4.2 Regionala arbetsformer.....	9
4.3 Omsorgsförvaltningens åtgärder.....	9
5. Kompetensförsörjning.....	9
5.1 Bakgrund.....	9
5.2 Befattningsgrupper och pensionsålder.....	10
5.3 Åtgärder.....	10
6. Trygghet.....	11
6.1 Trygghet utomhus.....	11
6.2 Trygghet inomhus.....	12
6.3 Trygghet i särskilt boende och för personer med hemtjänst.....	12

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Program för äldre ger ett underlag för hur Avesta kommun ska möta äldreomsorgens utmaningar fram till 2035. Enligt SCB Statistikmyndigheten beräknas andelen i befolkningen över 80 år öka med 50 % från år 2017 – 2028. År 2017 var antalet personer över 80 år drygt en halv miljon och de förväntas vara 255 000 fler om 10 år. I Avesta beräknas antalet personer över 80 år öka med 589 personer fram till 2035. Den ökande andelen av äldre i samhället ställer höga krav på kommunen att tänka långsiktigt i frågor som rör äldre.

Med anledning av den ökande andelen äldre i befolkningen beslutade kommunstyrelsen 2012, efter initiativ från omsorgsstyrelsen, om att tillsätta en äldreutredning med ett kommunövergripande perspektiv. En förstudie gjordes och därefter fick omsorgsstyrelsen tillsammans med Gamla Byn AB i samråd med Västmanland-Dala miljö- och byggnadsnämnd uppdraget att genomföra utredningen.

2015 beslutade Kommunfullmäktige om ”Äldrestrategi Avesta 2035”. I samband med revidering 2017/2018 döptes dokumentet om i ”Riktlinjer för styrdokument” och heter nu ”Program för äldre i Avesta kommun”.

2. Kommunens ansvar

I kommunen är bostadsförsörjningen ytterst kommunstyrelsens ansvar. Enligt Socialtjänstlagen (2001:453) innebär det ett ansvar för att planera så att alla kommuninvånare har en bostad och gällande äldre ska kommunen inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad. Av samma lag framgår att omsorgsstyrelsens (i lagtexten socialnämndens) ansvar är att verka för att äldre får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Omsorgsstyrelsen ska verka för att äldre får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Vi människor lever längre än förr, är friskare och vill vara aktiva allt längre upp i åldern. Ett aktivt åldrande innebär att ha möjlighet att fortsätta vara aktiv, ha möjlighet att vara delaktig i sociala, ekonomiska, själsliga, kulturella och övriga sammanhang. När vänner faller ifrån och kroppen kanske inte orkar som förr kan det vara lätt att känna sig ensam. Träffpunkter för äldre, eller andra öppna verksamheter, är då viktiga för möjligheten att knyta nya kontakter. Många aktiviteter arrangeras bäst genom föreningar och andra frivilligorganisationer och kommunen bör därför aktivt samverka med dessa.

Att vi blir fler äldre innebär att omsorgen om våra äldre kommer att kräva ökade resurser. Vi kommer att behöva fler boenden anpassade för målgruppen liksom fler medarbetare inom omsorgen. För att göra målgruppen delaktig i utvecklingen, behövs bra former för information och dialog samt en långsiktig plan för hur kommunen ska arbeta i frågor som rör äldre.

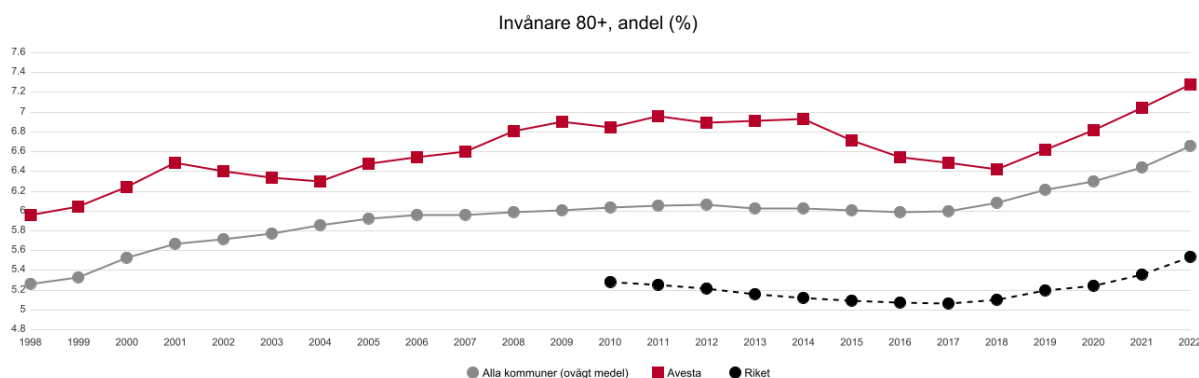
2.1 Omsorgsförvaltningens värdegrund

- visa respekt
- ge trygghet
- visa ett gott bemötande
- värna om den enskildes privatliv och integritet
- ge möjlighet till självbestämmande och delaktighet utifrån en helhetssyn.

Omsorgsförvaltningen sammanfattar punkterna i ett begrepp; **människovärde**.

2.2 Nulägesrapport och statistik

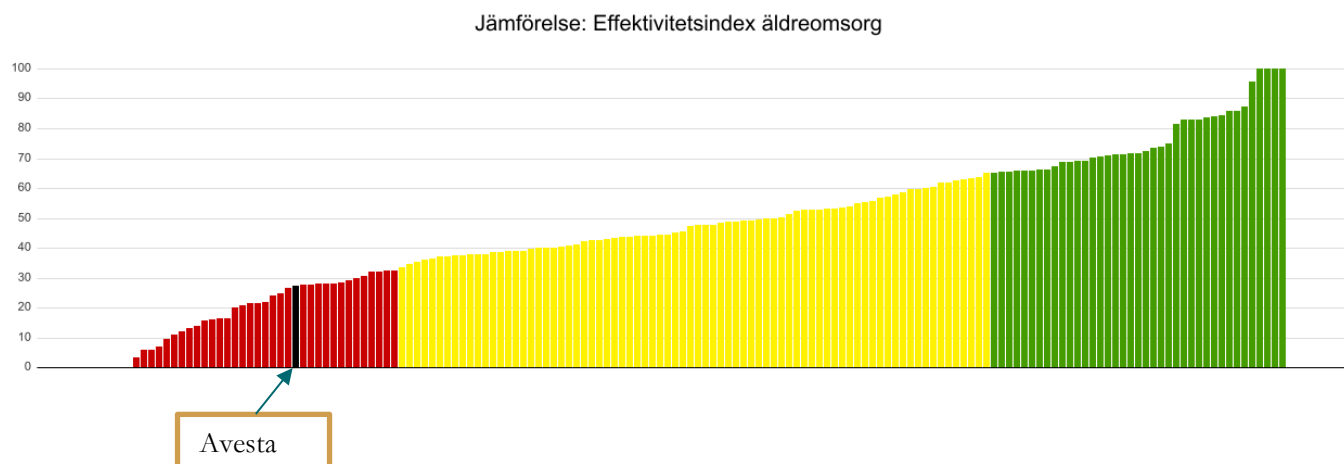
Alla siffror är hämtade från www.kolada.se och jämförelsen är gjorda med kommuner som är jämförbara för äldreomsorgen samt med riket.

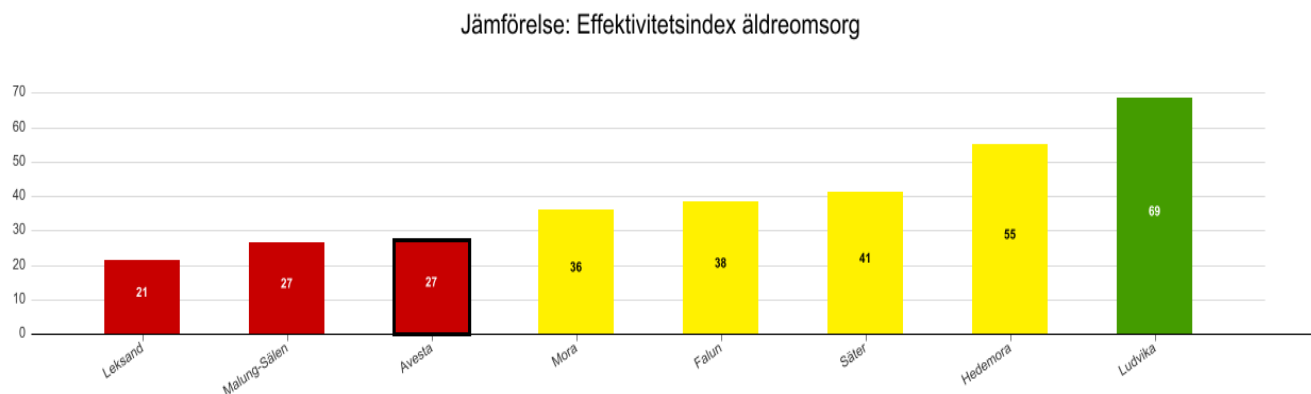
Den röda linjen visar utvecklingen av åldersgruppen i Avesta, ett högre värde och något brantare ökning än såväl ”Riket” (påverkan är relaterad till kommunens storlek) som ”Alla kommuner”.

Effektivitetsindex är en sammanvägning av resursindex och kvalitetsindex för äldreomsorgen. Resursindex baseras på nettokostnadsavvikelsen för äldreomsorg. Kvalitetsindex baseras på brukarnas bedömning av bemötande och inflytande i hemtjänst, bemötande och aktiviteter i särskilt boenden, personal med adekvat utbildning i särskilt boende, samt väntetid till särskilt boende.

Alla kommuner år 2022

Dalarnas läns kommuner (de där data finns)

I en jämförelse med andra visar effektivitetsindex att det finns utrymme för utveckling i Avesta. Nettokostnadsavvikelsen för äldreomsorgen är $-0,5\%$, alltså är kostnaden för äldreomsorgen den så gott som förväntade. Gällande kvalitetsindex bör en mer fördjupad analys ske i syfte att identifiera var utvecklingen ska ske.

3. Boende

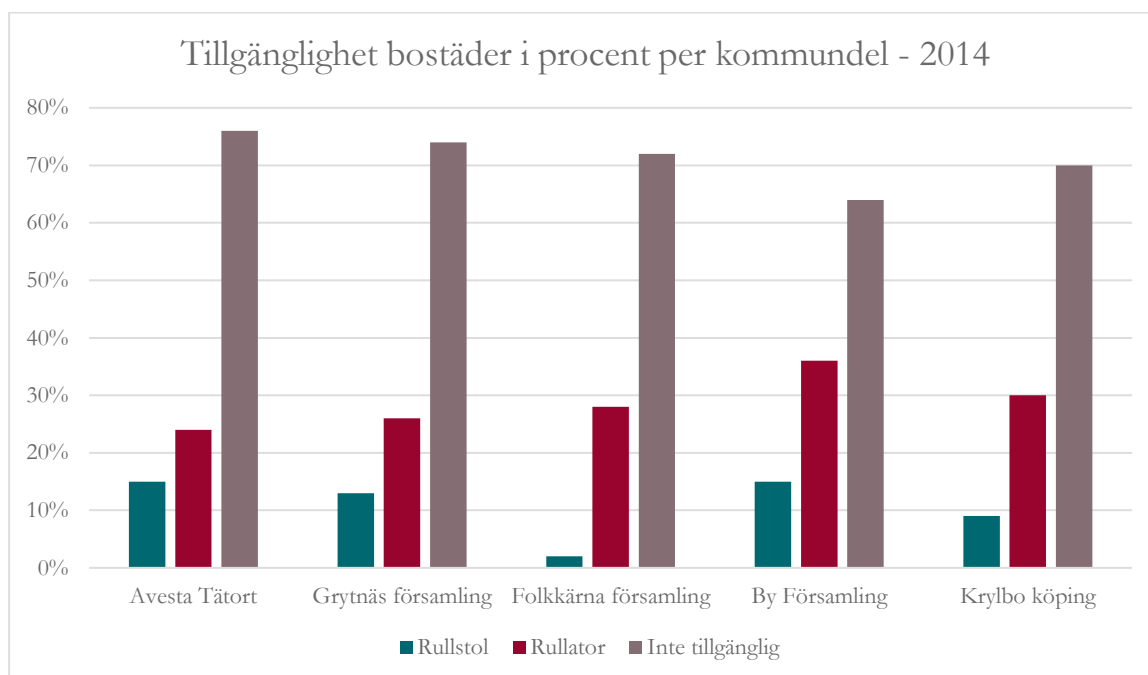
3.1 Bakgrund

Flertalet äldre vill bo kvar hemma så länge det går eller, om det inte går, flytta till en tillgänglig bostad i närområdet. Ett antagande som stärks av en enkätundersökning som Hedemora kommun nyligen genomfört. Deras undersökning omfattade samtliga villahushåll där minst en person var över 60 år. Endast 12 procent av respondenterna uppgav att de planerade att flytta. Samtidigt visar den officiella statistiken att det sker en förskjutning i bostadsvalet från 70 års ålder och uppåt. Andelen som bor i småhus med äganderätt sjunker ganska brant mellan 70 och 80 års ålder.

God tillgänglighet medför att fler äldre kan ha ett aktivare, mer självständigt och friskare liv och därigenom har mindre behov av hemtjänst. En ökad tillgänglighet medför också att fler personer som annars skulle flyttat till vård- och omsorgsboende kan bo kvar hemma med insatser från hemtjänsten.

De flesta av landets bostäder är inte anpassade för äldre. Detsamma gäller i Avesta kommun. För att kunna bo kvar i ordinarie boende krävs att det finns bostäder med god tillgänglighet. I Avesta bor många i småhus och när de blir äldre kommer flera att behöva flytta till bostäder med bättre tillgänglighet. Därför behövs lägenheter som är tillgängliga med rollator men också lägenheter som är tillgängliga med rullstol. Låg tillgänglighet medför ökade kostnader för äldreomsorgen i form av mer hemtjänst och tidigare flytt till särskilt boende. För att få ett mer heltäckande grepp om läget i kommunen gjordes 2014 en inventering av hur tillgängligheten i flerbostadshusen i kommunen ser ut. 2014 kan tyckas länge sedan, men såvitt känt, har inget som förändrar läget i de då befintliga husen skett.

I Avesta fanns vid inventeringen 78 bostadsrättsföreningar med nästan 2 900 lägenheter vilket var nära hälften av alla lägenheter. Totalt 1 134 entréer med över 6 100 lägenheter, besöktes och dokumenterades utifrån tillgänglighet. Tillgängligheten till lägenheterna klassificerades i tre nivåer: tillgängliga med rullstol, tillgängliga med rollator, inte tillgängliga.

Avesta hade då, och sannolikt fortfarande, väldigt låg tillgänglighet i flerbostadshusen. En orsak till det är att så mycket som 40 % av de inventerade entréerna hade en lång halvtrappa till första våningen. En av anledningarna till att tillgängligheten till flerbostadshusen är låg beror på att många fastigheter är byggda före 1977 då det inte fanns krav på hiss i 3-våningshus, ett krav som finns i nuvarande byggregler. Eftersom viss nybyggnation skett kan de angivna procentsatserna ha förändrats något.

3.1.1 Enkelt avhjälpna hinder

Vid inventeringen noterades enkla åtgärder som kan höja tillgängligheten. Den vanligaste åtgärden är att montera en ramp vid entrén. Inventeringen visade att 415 lägenheter med hjälp av ramper vid entrén kunde bli tillgängliga för rullstol. Det skulle ge 20 % rullstolstillgängliga lägenheter. 247 av lägenheterna som kan få ökad tillgänglighet finns i Avesta tätort. Av de lägenheter som kan göras tillgängliga för rullstol med ramp har 191 lägenheter egen entré. I Avesta tätort kan ramper vid 3 entréer göra totalt 83 lägenheter tillgängliga för rullstol. Vid ytterligare 3 entréer i kommunen kan totalt 25 lägenheter bli tillgängliga för rullstol med ramper. Mest kostnadseffektivt är att åtgärda de 6 entréer med hiss där för nivåskillnad före hissen medför att totalt 101 lägenheter inte är tillgängliga med rullstol.

Eftersom inventeringen var på adressnivå och med angivande av fastighetsbeteckning och NYKO kunde materialet sorteras på fastighetsägare så att kommunens fastighetsbolag Gamla Byn och andra fastighetsägare kunde ta del av hur tillgängligheten är i deras fastigheter. De minsta bostadsrättsföreningarna hade 8 lägenheter medan det fanns fem föreningar med över 100 lägenheter. Den största hade 196 lägenheter vilket gjorde den till Avestas femte största ägare av flerbostadshus.

Att skapa fler tillgängliga lägenheter i det befintliga bostadsbeståndet är svårt eftersom det ofta saknas incitament för fastighetsägare att förbättra tillgängligheten, förutom att det då kan locka personer med nedsatt rörlighet. Fastighetsägare har möjlighet att söka bidrag för att göra de

gemensamma utrymmena i fastigheten mer tillgängliga, trygga eller både och. Syftet med bidragen är att öka möjligheten för äldre att bo kvar i hyreshus, kooperativa hyreshus eller bostadsrättshus.

3.2 Boenden för äldre

I kommunen finns det, utöver ordinärt boende, trygghetsboende och särskilda boenden. Trygghetsboenden är lägenheter för personer som fyllt 65 år. Bostäderna finns i en fastighet med gemensamhetslokal och med personal som organiserar aktiviteter. Lägenheter med god tillgänglighet, social samvaro, och mötesplatser ger trygghet och stimulans att bo kvar. Det bör finnas livsmedelsbutik inom gångavstånd. Trygghetsboende förväntas ge ett minskat behov av platser i särskilt boende. Särskilt gäller det för personer som beviljas särskilt boende på grund av otrygghet eller för att de inte kan bo kvar i sin bostad på grund av otillgänglighet, dåliga kommunikationer, långt till affär och annan service. Trygghetsboenden i Avesta kommun är Karlbergsgatan, Solvändan, Månvändan, Rågen och Boken. För att stödja kvarboende i området och därmed en god boendekvalitet för äldre i Avesta kommun är det angeläget att påbörja en planering av nya trygghetsboenden i kommunen. Trygghetsboenden bör ses som en viktig del i kommunens bostadsförsörjningsplan för att tillgodose den åldrande befolkningens behov. Med utgångspunkt från inventeringen av tillgänglighet och demografi bör lokalisering ske med närhet till service. Det finns tre alternativa sätt att organisera trygghetsboenden:

1. Kommunen äger fastigheten och tillhandahåller trygghetsboendets service.
2. Fastigheten ägs av någon annan och kommunen tillhandahåller trygghetsboendets service.
3. Fastigheten ägs av någon annan och någon annan än kommunen tillhandahåller trygghetsboendets service.

För alla alternativen gäller att kommunen bestämmer vilka kriterier som gäller för att den enskilde ska få tillgång till en trygghetsbostad och hur dessa bostäder ska förmedlas.

Särskilt boende vänder sig till två skilda grupper äldre, dels till äldre personer med omfattande omvårdnadsbehov, dels till personer med demens. Det som ser rimligt ut idag är att antalet särskilda boenden följer utvecklingen av antalet äldre. Fram till år 2035 ökar antalet äldre över 80 år med ca 600 personer i Avesta. Om samma andel som idag av + 80-åringar ska bo i särskilt boende innebär det en utökning med ca 80 platser.

3.3 Åtgärder med preliminär tidsplan

Att planera bostäder långt fram i tiden är svårt, många bitar ska falla på plats innan ett nybygge står färdigt. Nedan följer en redovisning av de åtgärder som kommunen ska vidta fram tills 2035.

ÅTGÄRDER	PRELIMINÄR TIDSPLAN
<p>Av översiktsplanen framgår att: <i>Det ska finnas möjlighet att välja hur man vill bo både utifrån önskad standard och geografiskt läge i kommunen</i></p> <p>Konkret innebär det att:</p> <ul style="list-style-type: none"> • äldre som vill bo kvar i den egna bostaden ska kunna göra det 	<p>Fortlöpande arbete</p>

En resurs tillsätts av V-Dala, Bygg och Miljö för att arbeta med information och teknisk konsultation till fastighetsägare som är intresserade av att göra tillgänglighetsförbättringar	2024
Ett nytt särskilt boende med 13 platser öppnas	2024
Ombyggnad av boståndsbedömt trygghetsboende till särskilt boende	2030
Nytt trygghetsboende i centrala Avesta	2030

4. Välfärdsteknik

Välfärdsteknik är digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning. Välfärdsteknik kan ge äldre personer och personer med funktionsnedsättning ett mer självständigt liv och vara ett stöd för anhöriga och medarbetare inom omsorgen. Välfärdstekniken ska utgå från kriterierna för God vård och omsorg som innebär att vården och omsorgen ska vara kunskapsbaserad, säker, tillgänglig, effektiv och jämlik samt utgå från individens behov.

Det är ett utvecklingsområde där kommunens ansvarstagande och agerande har stor betydelse för utvecklingen. Målet är att äldre personer ska kunna leva aktiva, trygga och självständiga liv så länge som möjligt.

4.1 Nationellt

2016 fattade Regeringen tillsammans med Sveriges kommuner och regioner (SKR) beslut om en Vision e-hälsa 2025:

”År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet”

Visionen och de planer som tagits fram avser hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tillämpliga delar av tandvården. I januari 2017 följdes visionen av en treårig handlingsplan; *Handlingsplan för samverkan vid genomförande av Vision e-hälsa 2025*.

2019 kom regeringen och SKR överens om en strategi för att uppnå målen i visionen. Strategin gällde för perioden 2020 – 2022 och arbetet med att uppnå visionen följs upp årligen av E-hälsomyndigheten.

Sedan 2014 har Socialstyrelsen i uppdrag att följa utvecklingen av e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna, den senaste rapporten publicerades i maj 2023. Den visar att kommunernas digitala utveckling går framåt inom många områden.

4.2 Regionala arbetsformer

Under 2023 har den tidigare styrgruppen för välfärdsteknik och digitalisering ombildats till ett nätverk för utbyte av kunskap och erfarenheter. Nätverket kommer att avgränsas till att samverka i frågor som rör välfärdsteknik och alltså har en tydlig koppling till socialtjänst och hälso- och sjukvård. Nätverket är organiserat hos Dalarnas hjälpmedelscenter. Strategiska frågor kommer också fortsättningsvis att lyftas till länschefsnätverket för dialog.

4.3 Omsorgsförvaltningens åtgärder

Omsorgsförvaltningen har en digital handlingsplan som gäller mellan 2020–2022, planen revideras nu och den nya kommer att gälla för åren 2023–2025. Beviljade insatser kan verkställas med hjälp av välfärdsteknik och tekniska lösningar kan förskrivas som hjälpmedel. Den enskilde kan också köpa dem själv.

Inom omsorgsförvaltningen har den digitala utvecklingen hittills främst omfattat system som används av medarbetarna vilket kan göra vården och omsorgen mer säker och till exempel möjlig att följa upp. Exempel på en sådan lösning är införandet av digitala signeringslistor. Ambitionen framöver är att rikta utvecklingen mot insatser som mer direkt underlättar vardagen för äldre och/eller personer med funktionsnedsättning som till exempel användandet av läkemedelsautomater. Införande av läkemedelsautomater bedöms som väl beprövad av SKR och det finns flera goda exempel från andra kommuner. För att underlätta införande av ny teknik inom omsorgsförvaltningen behöver kommunens övergripande systemförvaltning utvecklas.

5. Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning handlar om att hitta rätt medarbetare till rätt tjänster, se deras kompetens och ge dem möjligheter att utvecklas för att de ska vilja stanna i kommunen. Personalresurserna ska användas effektivt för att tillgodose brukarnas behov. Riktlinjer och rutiner ska finnas för att stödja den enskilde medarbetaren i arbetet. Andelen äldre ökar och befolkningskurvan visar att färre ska ta hand om fler framöver. Konkurrensen om arbetskraften ökar och det blir allt viktigare att vara attraktiv som arbetsgivare.

5.1 Bakgrund

Mycket spelar in för att få en arbetsgivare att framstå som attraktiv. Lönen är en del men undersökningar visar att andra faktorer så som bra utvecklingsmöjligheter, trygg anställning, flexibilitet, delaktighet och en kreativ arbetsmiljö är minst lika viktiga.

Bristen på personal, främst sjuksköterskor och undersköterskor, innebär stora utmaningar för omsorgsförvaltningen. Det saknas ständigt sjuksköterskor och undersköterskor och det är svårt att rekrytera tillräckligt många semestervikarier. Det nära ledarskapet, som möter både brukares och medarbetares behov, är en väg till framgång.

Både chefer och medarbetare har ett ansvar för att uppfylla invånarnas krav på kontinuitet, kvalitet, effektivitet och service. Ett medvetet arbete med kultur och värdegrund behövs för att vi ska bygga en stark och hållbar verksamhet.

5.2 Befattningsgrupper och pensionsålder.

Tabellen nedan visar de som fyller 62 år och har möjlighet att ta ut pension om 5 respektive 10 år. Följande tabell redovisar tillsvidareanställda i Vård och Omsorg i februari 2023.

Befattning	Antal	Pensionsålder inom 5 år	Pensionsålder inom 10 år
Arbetsterapeut	9	2	4
Arbetsterapibitråde	0	0	0
Bemanningsplanerare	6	1	2
Biståndshandläggare	6	3	0
Enhetschef	16	5	2
Fysioterapeut	1	0	0
Omsorgsassistent	2	2	0
Personlig assistent	28	7	3
Sjukgymnast	2	1	0
Sjuksköterska	9	1	1
Undersköterska	412	115	68
Vårdbitråde	107	17	8

Det är främst bristen på sjuksköterskor och undersköterskor som är en utmaning för omsorgsförvaltningen. Bristen är stor i hela landet och påtaglig i Avesta kommun. För att säkerställa en trygg vård för alla krävs det att kommunen får fler sjuksköterskor och undersköterskor att söka sig till Avesta kommun. Det är av vikt att de satsningar som möjliggör utbildningar till sjuk- respektive undersköterskor under pågående anställning kan fortsätta.

5.3 Åtgärder

Vård- och omsorgscollege	Ett samarbete mellan arbetsgivare, fackförbund och utbildare för att öka intresset för utbildningar och yrken inom vård och omsorg. Eleverna får en modern och attraktiv utbildning och den kompetens de behöver. Redan anställda får utveckling i sitt arbete.	Löpande
Anställning enligt BUI	BUI är bestämmelser för arbetstagare i utbildnings- och introduktionsanställning. Kommunen och Kommunal har tecknat ett lokalt avtal om att anställa samtliga personer som fullgjort gymnasiet för ungdom och som erhållit godkända slutbetyg men som saknar relevant yrkeserfarenhet. Avtalet erbjuder anställning, första året provanställning.	Varje år.

Kompetensbaserad rekrytering	Ett strukturerat sätt att genomföra rekryteringarna.	Löpande
Kompetensutveckling och karriärtjänster	Kompetensutveckling är specialiseringar inom området till exempel demens och palliativ vård. Karriärutveckling är till exempel interna ledarprogram.	Löpande
Validering och utbildning för undersköterskor	Undersköterskor som inte har en fullständig undersköterskeutbildning ska kunna validera sin utbildning. Det gäller också personer med utländsk bakgrund. Kompletteringskurser ska erbjudas på arbetstid.	Löpande
Avesta kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare för sjuksköterskor och undersköterskor	I samarbete med HR görs olika insatser för att marknadsföra kommunen som arbetsgivare	Löpande

6. Trygghet

Att uppleva trygghet i hemmet och i sitt närområde är viktiga bitar för att personer ska trivas i sitt vardagsliv. Av SCB:s medborgarundersökning 2022 framgår att 95,2 % av befolkningen i Avesta känner sig trygga ute när det är ljus ute, efter mörkrets inbrott är det 74,5 % som känner sig trygga utomhus. Avesta kommun arbetar på flera fronter för att alla kommuninvånare ska känna sig trygga i. Trygghetsvandringar genomförs vid behov för att uppmärksamma vilka utemiljöer som upplevs som otrygga och som kan vara aktuella för trygghetsskapande åtgärder.

6.1 Trygghet utomhus

En grupp äldre som ofta upplever att de inte är trygga är dementa och deras anhöriga. Oron kan bestå i att inte hitta hem, rädsla för att gå vilse med mera. I Avesta kommun har tester gjorts med GPS klocka som innebär att en person med demens har en klocka med GPS sändare, klockan är sedan programmerad att skicka ett meddelande till anhöriga och hemtjänstpersonal om personen går utanför ett ”digitalt staket”. Det digitala staketet omfattar för användaren kända områden exempelvis vägen fram och tillbaka till närmsta mataffär. Hamnar personen på villovägar behöver inte anhöriga, hemtjänst eller personen själv heller vara orolig då larmet går ut och anhöriga eller hemtjänstpersonalen snabbt kan se vart personen befinner sig med hjälp av GPS tekniken.

6.2 Trygghet inomhus

Många äldre kommer i kontakt med omsorgsförvaltningens personal i sina hem. När personer behöver hjälp i sitt hem är personen i en utsatt situation och att känna förtroende för personalen är en av nycklarna till att känna sig trygg i sitt eget hem. Socialstyrelsen genomför brukarundersökningar hos de personer som möter omsorgsförvaltningens personal inom hemtjänsten eller inom särskilt boende. Personaltäthet, det vill säga hur många olika personer en hemtjänsttagare möts av under en period om 14 dagar, är en del i att skapa en tryggare hemmiljö. Från och med juli 2022 har alla som har insatser från hemtjänsten rätt till en fast omsorgskontakt. Syftet är att öka trygghet, kontinuitet, samordning och individanpassning och lagstiftningen kan också bidra till att öka tryggheten.

En annan aspekt på trygghet inomhus är att få hjälp att åtgärda miljöer hemma som kan leda till olyckor, där balansträning och att inreda med mattor kan vara åtgärder för ett säkrare hem.

6.3 Trygghet i särskilt boende och för personer med hemtjänst

Varje år genomförs en undersökning av brukarnas upplevda trygghet inom hemtjänst och i särskilt boende.

Andel brukare som kände sig trygga med hemtjänst 2022	Avesta	88 %
	Riket	84 %
Andel brukare som kände sig trygga med att bo på ett särskilt boende 2022	Avesta	77 %
	Riket	86 %